

СУРОНЛИ ЙИЛЛАР ЭПОПЕЯСИ

ИНҚИЛОБНИНГ ОТАШИН КУЙЧИСИ ҲАМЗА ҲАКИМЗОДА НИЁЗИЙНИНГ БУТУН УМРИ, ЁРКИН РЕВОЛЮЦИОН ФАОЛИЯТИ МЕХНАТКАШ ХАЛҚ ҲАЁТИ БИЛАН УЗВИЙ БОГЛИҚ БУЛДИ. УЗБЕК КИНЕМАТОГРАФИЛАРИНИНГ МАЗКУР ЭПОПЕЯСИ АНА ШУ БИРЛИК, ҲАМДАМ ВА СОБИТҚАДАМЛИК ТУЙГУЛАРИНИ УЛУҒЛАЙДИ.

ХАЛҚ УЧУН ЯРАТИЛГАН ҚЎШИҚЛАР

УЙҒУН, Ўзбекистон ССР халқ шоири, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, Ҳамза номидаги Ўзбекистон ССР Давлат мукофоти лауреати.

• Премьерадан сўзи

КИНО ВА ДАВР

Марказий телевидение буюртмасига биноан «Ўзбекфильм» киностудиясида буюк ўзбек шоири, драматурги, композитори, жамоат арбоби Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий ҳаёти, кураши ва ижодий фаолияти тўғрисида кинороман — телевизион бадиий фильм суратга олинди. Шоир ва гражданин бўла туриб, у Улуғ Октябрнинг оташин куйчиси, ўзбек совет адабиётининг асосчиси айланди. У революция воқеаларини бутун вуқудни билан кутиб олди. Унинг «Биз ишчимиз», «Яша Шура!» сингари шеър ва қўшиқлари ана шу тарихий воқеага бағишланган.

Биз ҳақли равишда уни халқ оммасининг маърифатпарвари деб атаймиз. Унинг ўзи дарсликлар ёзди, ўзи ёзган китоблар ва бошқа дарсликлар асосида дарс берди, оммага билим тарқатди.

Ҳамзанинги поэзия ва прозага, драматургия ва музыкага қўшган ҳиссаси беқиёс улудир. Халқ бахт-саодати учун курашда самарали ижод қилганлиги учун Ҳамза Ҳакимзода Ниёзийга 37 ёшида «Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси» фахрий унвони берилган. 1918 йилда унинг ёзган «Бой ила хизматчи» драмаси социалистик ре-

ализм адабиётининг классик намунасида.

Коммунист ўз халқининг оташин фарзанди ҳақидаги хотиралар авлодлар қалбига бир умрга сақланиб қолди.

Янги ҳаётнинг садоқатли пропагандасти дундорларнинг таъқибини ва хуружига қараласдан янги ҳаёт учун тинмай кураш олиб борди.

Ҳамза ҳақидаги фильм телевидение экранига катта муваффақият билан кўрсатилди. Унинг ижодкорлари юзлаб мактублар олмоқдалар. Уларда томошабинлар олган кучли таассуротлари ҳақида ҳажвоқланиб ёзишмоқда. Томошабинлар бу хатларда каттиналинги билан раҳматнома, Ҳамза таржимаи ҳолининг бир неча саҳифаларини равшан ва тинч акс эттиришда муносиб ҳисса қўшган ижодкорлар ҳақида ҳикоя қилиб беришни сўрашмоқда.

Телевизион бадиий фильмнинг барча серияларини томоша қилиб ҳақли равишда шунини айтиш лозимки, кинороман меҳнаткашларнинг гоёлиги, эстетик ва ахлоқий руҳда тарбиялашда жуда ҳам кўл келди. Бизнинг Коммунистлик партияимиз ҳалқчил асарлар яратиб ҳақидаги давлатга бу асар ҳар томонлама тўла-тўқис жавоб беради.

Бундан тўққиз йил муқаддам марказий телевидение экранига СССР халқ артисти, профессор Шухрат Аббосов постановка қилган «Оловли йўллар» картинаси кўрсатилга бошланди. Бу картина Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Комил Яшин, Борис Привалов ва Шухрат Аббосов сценарий-си асосида суратга олинган. Биз кинорежиссёр Ш. Аббосовдан бир неча саволларга жавоб беришни илтимос қилдик.

— Шухрат Солиқович, киноромани яратиш бўйича улкан иш иккунга сизга етказилди. Биз картинанинг бош қаҳрамони Ҳамза тилмолида ўзбек халқининг тақдирини билан танишдик. Кўплаб телетомошабинлар кинематография асосчиси туфайли оташин инқилобчи ва шоир, ўзбек халқининг улуғ фарзанди образини билан яқиндан танишдик. Бутун ижодий гуруҳа машаққат билан меҳнат қилганлигини кўришимиз мумкин. Унинг сериали яратиб борасида ишлар қандай олиб борилди?

— Афсонавий Ҳамзанинги ҳаёти ва ижоди кўплаб ёзувчилар, адабиётшунослар ва санъатшуносларнинг диққатини жалб этиб келган. Болалигимданёқ аjoyиб ёзувчи бўлиши, унинг душманлар қўлида фожиа ҳалок бўлганлиги ҳақида гоёт тасвирланган ўқиган эдим. Камолотга етиб бир неча йил режиссёр бўлиб ишлар эканман ана шу инсоннинг аjoyиб тақдирини ҳақидаги фикр менга тинчлик бермас эди. Халқимизнинг Совет ҳокимиятининг дастлабки йилларида босиб ўтган оловли йўллари ҳақида фильмни суратга олишни жуда ҳам озу қилардим. Сценарий муаллифлари билан кўп ишладим, Ҳамза таржимаи ҳолига доир кўплаб янги деталларни излаб топдик. Шоирнинг ижодини синчиқлаб ўрганиш

• БИЗНИНГ ИНТЕРВЬЮ

«ОЛОВЛИ ЙЎЛЛАР»

ва уларни сценарийга жойлаштиришнинг уйдасидан чиқолмас — бунга ишончимиз қомил эди — шоир ва гражданин ҳақида бўлаёқ фильмни бутун мақоратимиз ва билимимиз билан яратибга кўзимизга етар эди. Бу кинороман катталиги муваффақиятли яратилганлиги тўғрисида фикр юритиш томошабин хужмига ҳавола.

— Биз Улмас Алиқўжаевни киностудияда суратга тушган кўплаб фильмлар орқали яхши биламиз. Бизнинг тасаввуримизда республика халқ артисти Ҳамза ролин ижро этганининг уйдасидан чиққан. Сиз режиссёр сифатида унинг ижросини қандай баҳолайсиз?

— Ижодий жараён ҳақида кўп гапириш мумкин. Ҳамза ишга тарадуд кўриб бўлинган. Суратга олишга киришишдан олдин у ёки бу саҳнани қандай ёзаётган эдик. Биз учун сценарийда нимадир етишмас эди. Хар бир актёр-

лаш, ўзбек аёлининг сахнага чиққиси нақадар хавфли ва даққатли бўлган.

Биз ҳозирда юзлаб мактублар оляпмиз. Оловли йўлларнинг ҳисобга олинган ижрочиси бўлиб деб ёзди: «Менинг тасаввуримча барча қаҳрамонлар: озодлик учун курашчилар ва унинг душманлари экранда мужасам қайраб олинган. Экранда бек, шайх, босмачи қиёфасини яратиб артист учун шунчаки осон эмас. Уларнинг истадодисиз бу кўр-кичи қорса шарҳларини экранда бунчалик ҳаққоний яратиб бўлмайди. Ижодий коллектив тўққиз йил мобайнида «Оловли йўллар» руҳи билан ишлади. Бу кинороман маронига етказиб суратга олинган. Унда талай ҳажвоқли ва аниқлик лавҳалар бор: Ҳамза отасининг ўлими, тракторчи ва унинг онаси фожияси ва бошқалар...»

— Шухрат Солиқович, бутун ижодий гуруҳа ҳақида ҳам бир неча оғиз гапириб берсангиз.

— Тўққиз йил кичик муудат эмас. «Кураш» ёзган Туркистон ва «Менинг республикам» фильмларида биз Ҳамзани Совет ҳокимияти учун курашнинг дастлабки сафларида, рекационерларга қарши бўлган курашда кўрамиз. Инқилобнинг оташин жерчиси ҳалок бўлади, лекин унинг яхши ишлари ва муносиб асарлари бизга мерос бўлиб қолди. Барча ижодий коллектив жуда ҳам яхши ишлади. Биз Ҳамза образини унинг атрафидаги дўстлари ва душманлари роллари-сиз тасаввур этга олмаимиз. Унинг пьесасини томоша қилган афсонавий кўмондон Фрунзе ролида В. Сеитов, Фурманов ролида Н. Пригунов, Зақий ролида П. Саидқосимов, Шайх Исмоил — Е. Аҳмедов, Умида — Ш. Абдуселомова, Солиқович — Б. Ватоев, Олибирек — Б. Йўлдошев, Юлдаз — Т. Шокирова ва бошқа кўрамиз.

Бундай катта ижодий истадодли артистлар ансамбли билан ишлар шароғига муяссар бўлганлигиндан беҳад мамунман. Бизнинг катта ишмизда Зош консултант, филология фанлари доктори, профессор Лазиз ҚаноMOV кетта ёрдам берди.

• Ҳамкасблар сўзлайдилар

ШОИР ВА ГРАЖДАНИН

Б. ҚОРИЕВА, СССР халқ артисти, СССР Давлат мукофоти лауреати, Ўзбекистон театр жамяти правлениеси президиуми раиси.

— Улкан иш амалга оширилди. Ижодий коллектив томошабинга мазкур бўладиган аjoyиб фильмни яратди. Бу кинороман шоир ва гражданин ҳақида ҳикоя қилинган қоммайд, дўстларимиз Совет ҳокимиятининг ўрнатилиши, театрининг яратилиши, М. В. Фрунзенинг дастлабки саҳналаштирилиши ҳақида кенг маълумот беради. Бу фильмда театрининг ҳалқ билан алоқиси яққол тасвирланган. Унда даврда артистлар ҳеч қандай дўқ-пўнисалардан қўрқмасдан саҳнага мардонавор чиқадилар.

СССР халқ артисти, фильмнинг бош режиссёри Шухрат Аббосов бошчилигида барча ижодкорлар бу киноопенининг яратилишида ўзларининг қалб кўрғини муносиб сарфлаганлар ва аjoyиб фильм яратибга эришганлар.

• Ветеран сўзи

АФСОНаВИЙ ВА ЎЛМАС

С. Б. ДЗАРДАНОВ, уруш ва меҳнат ветерани, Дигора шахри.

— Сизнинг «Оловли йўллар» киноопенингизни кетта меҳор билан томоша қилдим. Бу картина гоётда тўққиз йиллик, фикр юритишга чорлайди. Бу Ўзбекистон юксак маданиятининг яққол намунаси.

• Тольяттидан мактуб

ГЎЗАЛ ҚАЛБ ОҲАНГЛАРИ

Е. И. СУРОВЯТКИНА, инженер-конструктор.

— Менинги кино санъатига ҳеч қандай муносабатим йўқ. Томошабин сифатида шунини айта оламанки, бу фильм менга жуда ҳам ёқиб қолди. Унинг постановкаси, ролларини ижро этган актёрлар, картинанинг сценарийи гоётда манзур бўлди. Актёрлар самийий ижро этган роллар кишини мафтун этди. Рус ва ўзбек халқлари ўртасидаги самийий муносабатлар, маданий алоқаларнинг йўлга қўйилиши оқиёна акс эттирилган. Фильмда қамраб олинган музыка асарлари ва шеърлар менинг меҳнатимизнинг музикаси ва поэзиясидир. Булар мен учун тушунарли ва қадрлидир.

Ана шу фильм туфайли мен ҳам рус революционерини бауман, ёзувчи Тургенев, шоирлар Некрасов ва Есенинни севиб қолгандек Ҳамзани ҳам севиб қолдим.

Саҳнафани мазус мухбирларимиз А. ПУЛАТОВ ва Э. АДАЙКИНА таъёрладилар.

Матлабхўжа ОБИДОВ

Республика соғлиқни сақлаш ва медицина фанининг танили ташкилотчиси, Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрлиги дерматология ва венерология илмий тадқиқот институтининг директори Матлабхўжа Обидов узоқ давом этган ижодий кўришдан кейин 3 декабрда 56 ёшида вафот этди.

М. Обидов 1929 йилда Тошкент шаҳрида туғилди, 1955 йилда Тошкент Давлат медицина институтини таомлади. Бу ерда институт комсомол ташкилотига бошчилик қилиб ишларининг мохир ташкилотчиси эканлигини кўрсатди.

Меҳнат фаолиятини Тошкент Давлат медицина институтида клиника ординатори бўлиб ишлашдан бошлади, сўнгра ассистент, доцент бўлиб ишлади, 1974 йилдан буён эса Ўзбекистон дерматология ва венерология илмий тадқиқот институтининг директори эди. У таълим-тарбия жарафани такомиллаштириш, врач кадрлар тайёрлаш сифатини ошириш, кишлоқ аҳолисига

Редактор Ш. О. УБАЙДУЛЛАЕВ

3 Тошкент бет. б. ш. ш. ш.

6 ДЕКАБРЬ, 1985 й.

Бутуниттифоқ телеэкранига намойиш этилган «Оловли йўллар» кинороманинги томошабинлар илқ кутиб олинди. Фильмда кинотомошабинлар га ноиларни маълум бўлган кўплаб таниқли артистлар асосий ролларини ижро эттишган.

СУРАТЛА Р. Д. А. «Оловли йўллар» кинороманидан лавҳалар.

«ЎЗБЕКИСТОН КИНО САНЪАТКОРЛАРИ»

Тошкентдаги Ўзбекистон кино санъатининг музейи экспозицияси Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби, Ҳамза номидаги республика Давлат мукофотининг лауреати Рўзи Чориев яратган «Ўзбекистон кино санъаткорлари» живописи янги асари билан бойиди.

Унинг янги катта асари — группали портретлари — республика киносанъатида авлодлар эстафетасини акс эттирди. Унда «Ўзбекфильм» кино студияси асос солинган кундан бошлаб ҳозиргача бўлган ўзбек киносининг таниқли арбоблари акс эттирилган.

Расмом ўз асарига киностудияда «Оловли йўллар» кинофильми суратга олиш гуруҳаси меҳнат қилаётган саҳнани тасвирлаган. Унда фильмнинг кинорежиссёри, СССР халқ артисти Шухрат Аббосов, бош ролни ижро этган У. Алиқўжаев ва бошқа қатор актёрлар, расомлар тасвирланган.

Картинанинг бир чеккасидаги кичик тасвирларда асарлари совет киносанъатининг хазинасида муносиб ўрин олган Н. Ғаниев, К. Ермаков, В. Еремьян ва бошқалар акс эттирилган. Ўзбек кино санъатининг ҳозирги авлод ижодкорлари А. Ҳамроев, Р. Ботиров, Л. Файзиев, Э. Калантаров ва бошқалар портретлари яратилган бу тасвирий санъат асари ўзининг сериоз рағбат мушарраклиги, аjoyиб шакли ва услуби билан томошабин диққатини жалб этди.

Истадодли расмом Рўзи Чориев ўзининг бу картинасида республика кинематографчиларининг группалари портретини кизгин жонда берилган даяларда мохирона тасвирлашнинг уйдасидан чиққан.

О. АПУХТИН, Автор фотоси.

• ИЖОДИЙ ПОРТРЕТ

Миллионлаб телетомошабинлар ўзбек кинематографчиларининг ўн етти сериядан иборат «Оловли йўллар» киноромани билан кизқиб танишди. Бу улкан лентада бош роль — Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий образини Ўзбекистон ССР халқ артисти Улмас Алиқўжаев ижро этди.

Улмас Қарши шаҳрида мактабда ўқиб юрган чоғларида драма тўғрисида кетнашар эди. Шундан кейин Тошкентдаги Островский номи театр ва рассомчилик санъати институтида таълим олди.

— Улмас, нима учун кино актёри бўлишни орзу қилдингиз?

— Институтнинг иккинчи курсидан буён суратга тушмоқдаман, уни битираётган пайтимида бешта фильмда банд бўлдим. Кино менин бутун қизиқишларимни ўзига қамраб олди. СССР халқ артисти Я. Азъмовнинг «Бешовлар Фарғонадан» пьесасида дастлабки ролни ижро этдим. Республикамининг тўнги консомалики Абдулла Набиев образини яратдим. Унинг таржимаи ҳолини Павел Корчагиннинг ҳаёти билан таққослаш мумкин. Янги ҳаётни қуришга бўлган фидойийлик шу иккунга қаҳрамонда мужассам бўлган. Ана шунда интириётган пайтимида бешта фильмда банд бўлдим. Кино менин бутун қизиқишларимни ўзига қамраб олди. СССР халқ артисти Я. Азъмовнинг «Бешовлар Фарғонадан» пьесасида дастлабки ролни ижро этдим. Республикамининг тўнги консомалики Абдулла Набиев образини яратдим. Унинг таржимаи ҳолини Павел Корчагиннинг ҳаёти билан таққослаш мумкин. Янги ҳаётни қуришга бўлган фидойийлик шу иккунга қаҳрамонда мужассам бўлган. Чунки Ҳамзани билган, танган дўстлари, сефдошлари ҳозирда катта таъсир қила оладиган санъатнинг қудратини яққол сездим. Режиссёр Л. Файзиевнинг «Моме-

Ижодга чорламоқда

қалдириқда туғилганлари фильмда Ҳамза образига айрим жиҳатлари билан ўхшашиб кетадиган Мустафо ролин ижро этди. Менин қаҳрамонини режиссёр, музикант ёғит-повоз билан уруш йўлларини босиб ўтди. Ҳамза ролин ижро этишга келганимизда ўзимча етарли ижодий тажриба орттирган эдим.

— У даврининг буюк шоири ролин менга теклаф масъулияти ишининг уйдасидан чиқа олганимизда деб ҳажвоқландим. Чунки Ҳамзани билган, танган дўстлари, сефдошлари ҳозирда катта таъсир қила оладиган санъатнинг қудратини яққол сездим. Режиссёр Л. Файзиевнинг «Моме-

фазилатлар жиҳатдан ўхшашлик ҳақида ёрдам берди.

— Гримсиз, қандоқ бўлса шундоқлигига суратга тушасан, — деб тушутирди Шухрат Аббосов.

Шундай бўлса ҳам саккиз килограмм озишмига тўғри келди. Нутқ сўзлашни такомиллаштириш, шеър ўқийшни ўрганиш борасида излагани бошланди.

— Биз ҳам ижоднинг оловли йўлларидан бордик, — деб ҳикоя қилди Улмас Алиқўжаев. Бу киноопенининг барча кетнашчиларини ўн йил мобайнида дўстлашиб чиқмак сафдошлар бўлиб қолдик.

Ҳамза ҳар томонлама камолотга эришган, му-

каммав инсон бўлган. Шунинг учун ҳам у қисқа умрли ҳаётда кўп нарсани эришти. Фильмининг суратга олиш чоғида кизгин ишлар эканлиги, унинг кўплаб фазилатларини ўзига жо қилиб олдим. Ана шу образ туфайли кўп нарсани ана ўқиб ўрганишга тўғри келди.

— У. Алиқўжаевнинг ҳаётини ҳам Ҳамзанин таржимаи ҳоли билан ўхшаш воқеалар бор. Ҳамзанин портретга қабул қилиш воқеаси суратга олинган пайтда кино ижодкорини ҳам Коммунистлик партия сафига қабул қилишди.

Бу образнинг баркамол яратилишида менинги ҳамкасбларим, истадодли ижодкорлар яқиндан

ёрдам беришди. Наби Ғафимов, Ҳамза Умаров, Шавкат Абдуселомов, Наталья Варлей, Тамара Шокирова, Дилором Қамбаров ва бошқалар.

— Улмас, актёр ижодий режаларсиз яшай олмайдми. Сиз ҳозирда қандай янги асарлар устида ишлямоқдасиз?

— Ҳозирча Ҳамза ҳақидаги ҳис-туйғулар менга хотиржамлик бермаптир. Чунки у менин қалбимни бутундай ром этди.

— Ф. Шермухамедовнинг телевизион фильмда суратга тушдим. Замонавий долларб, ўткир воқеа асосига қурилган асарнинг жүшкун фикр юритувчи қаҳрамони образини яратиб орузсидаман.

СУРАТЛАРДА: «Оловли йўллар» фильмни суратга олиш онлари акс этган.

